

پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی
وابسته به موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته فقه و حقوق

عنوان :

بررسی دیدگاه امام خمینی (ره) درباره اشتغال زنان و بیان مبانی فقهی - حقوقی آن

استاد راهنما:

آیت ... عباسعلی روحانی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر جعفر پور

پژوهشگر :

لیلا اکبرزاده

فروردین ۱۳۹۰

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به پژوهشکده می باشد.

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام پژوهشکده ، با تدیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی می

باشد.

تقدیم به :

پیشگاه مطهر آسمانی ترین مادر، یاس مدینه، ستاره نیلی دلهای عاشقان زهرای
مرضیه (س).

به روح بلند حضرت امام خمینی (ره) که با اندیشه های والای خویش، کرامت و
منزلت حقیقی زن را به وی بازگرداند.

و به رهپویان ایثار و نجابت زهرایی، مادران لاله پرور میهن اسلامی مان ایران.

تشکر

از استاد راهنمای بزرگووارم آیت ا... روحانی که از راهنمایی های ارزشمند ، پیگیری های مستمر و مساعدت های ایشان بهره مند بودم و آقای دکتر جعفر پور که در طول تحقیق زحمت مشاوره را به عهده داشتند تشکر و قدردانی می نمایم.

چکیده

پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی

مقطع تحصیلی : کارشناسی ارشد
رشته تحصیلی : فقه و مبانی حقوق اسلامی
عنوان پایان نامه : بررسی دیدگاه امام خمینی (ره) درباره اشتغال زنان و بیان مبانی فقهی - حقوقی آن
نام و نام خانوادگی دانشجو: لیلا اکبرزاده
استاد راهنما: آیت ... روحانی
استاد مشاور: آقای دکتر جعفر پور
تاریخ شروع پایان نامه : ۱۳۸۸/۲
تاریخ اتمام پایان نامه : ۱۳۹۰/۱
چکیده شامل هدف تحقیق ، روش تحقیق ، طرح تحقیق و یافته ها و نتایج تحقیق می باشد.
<p>چکیده :</p> <p>اسلام به عنوان دین جامع و جهان شمول ، احکام و مقررات فراوانی را به منظور تبیین وظایف انسان در رابطه با خداوند و تنظیم روابط او با هم‌عنوانش بیان نموده است . این احکام به صورت مجموعه ای از حقوق و تکالیف است از جمله این مقررات ، حقوق و وظایفی است که اعضای یک خانواده ، از آن برخوردارند. اسلام برای خانواده اهمیت ویژه ای قائل است و برای سلامت خانواده و یسگیری از تزلزل آن ، دستورات فراوانی وجود دارد. از میان اعضای خانواده ، زن بیش از دیگران مورد توجه قرار گرفته است. موضوع اشتغال زن در خارج از خانه یکی از مسائل چالش برانگیزی است که اگر به ابعاد مختلف آن ، توجه دقیقی نشود ، استحکام خانواده را در معرض خطر قرار می دهد.</p> <p>این پژوهش پس از بررسی مبانی فقهی - حقوقی اشتغال زنان به این نتیجه می رسد که اشتغال زنان در خارج از خانه به نحو مشروط و در شرایط خاص جایز است . در ادامه به نقد و بررسی موارد شبهه در اشتغال پرداخته و متذکر می شود که در فقه امامیه بعضی مشاغل به دلیل منع شرعی یا مصلحت اندیشی نظام برای بانوان ممنوع می باشد. در فصل آخر با بررسی مبانی فقهی امام خمینی (ره) و نقش عنصر زمان و مکان در موضوع اشتغال زنان به این نتیجه می رسد که اشتغال زنان تا آنجا که به استحکام خانواده لطمه نزند و تربیت فرزندان را به خطر نیندازد و با رعایت عفاف و پرهیز از اختلاط زن و مرد صورت گیرد ؛ بلا مانع است و گرنه در اسلام اولویت با خانواده و حفظ حریم این نهاد مقدس است و مجموع تعالیم اسلامی، در صدد است تا زن بدون ضرورت های اقتصادی ، سیاسی و اجتماعی محیط امن خانه و خانواده را ترک نگوید.</p> <p>کلید واژه : زن ، اشتغال ، کار ، قضاوت.</p>

Abstract

Imam Khomeini and Islamic Revolution's Research Center

Progam: Master
Field of study: Fiqh (Islamic Jurisprudence) and Foundations of Law
Title of dissertation: Analysis of Imam Khomeini's view concerning women's employment and presentation of its Fiqh and legal foundations
Full name of student: Leila Akbarzadeh
Major Professor: Ayatollah Rohani
PhD Advisor Professor: Mr. Jafarpour
Date of beginning of dissertation: 1388 (2009-10)
Date of completion of dissertation: 1390 (2011-12)
<p>Abstract</p> <p>=====</p> <p>Islam as a comprehensive and universal religion has offered many precepts and rules in order to elaborate on the duties of man toward God and to regulate his relations with his fellow creatures. These precepts are in the form of a collection of rights and duties including the rights and duties of members of a family. Islam attaches particular importance to the family and makes many instructions for the health of the family and prevention of its deterioration. The wife has been given more attention than the other members of the family. And the wife's employment outside the home is a challenging issue which tends to put the consolidation of the family at stake if its various aspects are not attended carefully.</p> <p>The present research studies the Fiqh and legal foundations of women's employment and concludes that women may work outside the home conditionally and under particular circumstances. The research also criticizes and examines the dubious cases and explains that engagement in certain occupations is prohibited for women in the Imamate Fiqh due to the religious considerations or pragmatism of the system. In the final chapter the research analyzes the Fiqh foundations offered by Imam Khomeini as well concluding that women may work as far as their 'as the role of time and place in women's employment employment is not hurting the consolidation of the family and raising the children and in compliance with although in Islam priority is given to the family 'the code of chastity and avoiding from mixture with men and Islamic teachings entail that women should 'and safeguarding the sanctuary of this sacred institution political or social need.'not leave the safe environment of home and family without an economic</p> <p>Key words: judgment, work, employment, Woman</p>

ملخص الأطروحة

مركز أبحاث الإمام الخميني (رض) والثورة الإسلامية

المرحلة الدراسية : الماجستير
قسم التخصص : الفقه ومبادئ القانون
عنوان الأطروحة : دراسة عمل المرأة من الناحية الفقهية والقانونية من منظور الإمام الخميني (رض)
الإسم واللقب : ليلا أكبر زاده
الإستاذ المعين : آية الله روحاني
الإستاذ المستشار : الدكتور جعفر بور
بداية إعداد الأطروحة : ٢٠٠٩
نهاية إعداد الأطروحة : ٢٠١١
يشتمل ملخص الأطروحة على أهداف وأسلوب البحث ومستجداته ونتائجه
<p>ملخص الأطروحة</p> <p>سن الإسلام بوصفه الدين الجامع والعالمى المزيد من الأحكام والشرائع من أجل تحديد واجبات ومسؤوليات الإنسان حيال علاقته بالله سبحانه وتعالى وكذلك تنظيم علاقات إجتماعية مع سائر أفراد المجتمع ، وتتضمن هذه الأحكام على جملة من الحقوق والواجبات بما فيها الحقوق والواجبات الواقعة على أفراد الأسرة حيث حرص الإسلام على أهمية دور الأسرة فى بناء المجتمع وحدد لها عدد من الأحكام والضوابط لضمان سلامة أفراد الأسرة من التخلف والإنحطاط ، ويهتم الإسلام بالمرأة أكثر من سائر أفراد الأسرة بسبب دورها الهام فى تربية وإعداد الأجيال الصاعدة والواعية والملتزمة بالقيم والأخلاق الحميدة ، كما أن موضوع عمل المرأة خارج المنزل يعد من الهواجس الرئيسية التى غالباً ما يعانى منها المجتمع فى الوقت الحاضر ، ومن الممكن أن يتعرض هيكل وقوام الأسرة للخطر فى حالة عدم التمسك والالتزام بالأطر المحددة والمشروعة .</p> <p>وتوصلت هذه الأطروحة الى هذه النتيجة بأنه لا مانع من عمل المرأة خارج المنزل وفقاً للمبادئ الفقهية والقانونية بشكل مشروط وفى إطار ظروف خاصة ، وإستعرضت الأطروحة فى جانب آخر من النتائج التى توصلت إليها بعض الحالات التى تمنع فيها أحكام الفقه الشيعى قيام المرأة بممارسة بعض الأعمال التى لا تليق بالمرأة وشأنها فى المجتمع ، وفى نهاية الفصل بادرت الأطروحة الى مراجعة موضوع عمل المرأة من الناحية الفقهية والقانونية من منظور الإمام الخميني (رض) ، وفى نهاية المطاف توصلت الى هذه النتيجة بأنه لا مانع من ممارسة المرأة العمل خارج المنزل شريطة ألا يؤدي ذلك الى تعريض قوام الأسرة وتربية الأطفال للخطر وإلتزامها بمراعاة الحجاب والتأسى بالعفاف وعدم معاشره الرجال أثناء العمل ، بسبب أن الإسلام يولى أهمية كبيرة بالأسرة ويسعى الى حماية ودعم هذا القطاع البشرى المقدس من الإنحطاط والانحراف الخلقى ، كما يحرص الإسلام على ضرورة ملازمة المرأة البقاء فى المنزل فى حالة عدم وجود أية مبررات أو دوافع إقتصادية والسياسية والإجتماعية قد ترغمها من مغادرة مأواها الأمن والمريح .</p> <p>المفردات الرئيسية المستخدمة فى هذه الأطروحة : المرأة ، العمل ، القضاء .</p>

فهرست اجمالی

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول : کلیات	۸
گفتار اول : مفهوم اشتغال و کار	۹
مبحث اول : اشتغال در لغت و اصطلاح	۹
مبحث دوم : مفهوم کار	۱۰
گفتار دوم : اشتغال زنان در طول تاریخ	۱۲
مبحث اول : اشتغال زنان در عهد باستان	۱۳
مبحث دوم : اشتغال زنان از عهد باستان تا عصر معاصر	۱۷
مبحث سوم : اشتغال زنان در عصر معاصر	۱۹
فصل دوم : مبانی اشتغال زنان از دیدگاه فقهی و حقوقی	۲۲
گفتار اول : بررسی اشتغال زنان از دیدگاه فقهی	۲۳
مبحث اول : کار در نگاه اسلام	۲۴
مبحث دوم : ادله جواز اشتغال زنان	۲۷
مبحث سوم : ادله ممنوعیت اشتغال زنان	۶۶
گفتار دوم : بررسی اشتغال زنان از دیدگاه حقوق و قوانین	۷۲
مبحث اول : اشتغال زنان در قوانین موضوعه	۷۲
مبحث دوم : کنوانسیون رفع هر گونه تبعیض علیه زنان	۹۴
گفتار سوم : نگرش کلی اسلام به کار زنان	۱۱۱

فصل سوم : نقد و بررسی موارد شبهه در اشتغال زنان	۱۱۸
گفتار اول: قضاوت زنان	۱۱۹
مبحث اول: مفهوم و انواع قضاوت	۱۲۰
مبحث دوم: شروط و صفات قاضی در اسلام	۱۲۱
مبحث سوم: شروط ذکورت قاضی از دیدگاه فقهای اسلام	۱۲۳
مبحث چهارم: بررسی دلایل موافقان و مخالفان قضاوت زنان	۱۲۸
مبحث پنجم: دیدگاه امام خمینی (ره) در قضاوت زن	۱۵۴
گفتار دوم: ولایت عامه زنان	۱۵۶
مبحث اول: دلایل مشروعیت ولایت عامه زنان	۱۵۶
مبحث دوم: دلایل عدم مشروعیت ولایت عامه زنان	۱۵۹
فصل چهارم: بررسی دیدگاه امام خمینی (ره) درباره زن	۱۶۳
گفتار اول: دیدگاه امام خمینی (ره) در باره نقش زن در خانواده	۱۶۵
گفتار دوم: دیدگاه امام خمینی (ره) درباره نقش زن در اجتماع	۱۷۴
گفتار سوم: الگوی زنان مسلمان از دیدگاه امام خمینی (ره)	۱۸۸
گفتار چهارم: نقش زمان و مکان در اجتهاد امام خمینی (ره) نسبت به اشتغال زنان	۱۹۴

فهرست تفصیلی مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۸	فصل اول : کلیات
۹	گفتار اول : مفهوم اشتغال و کار
۹	مبحث اول : اشتغال در لغت و اصطلاح
۹	در لغت
۹	در اصطلاح
۱۰	مبحث دوم : مفهوم کار
۱۰	در لغت
۱۰	در اصطلاح
۱۲	گفتار دوم : اشتغال زنان در طول تاریخ
۱۳	مبحث اول : اشتغال زنان در عهد باستان
۱۳	روم باستان
۱۴	یونان
۱۴	ایران
۱۵	عربستان
۱۷	مبحث دوم : اشتغال زنان از عهد باستان تا عصر معاصر
۱۷	عربستان پس از ظهور اسلام
۱۷	اشتغال زنان در غرب و عصر انقلاب صنعتی
۱۸	اشتغال زنان در ایران
۱۹	مبحث سوم : اشتغال زنان در عصر معاصر
۱۹	در ایران
۲۰	در غرب

فصل دوم : مبانی اشتغال زنان از دیدگاه فقهی و حقوقی	۲۲
گفتار اول : بررسی اشتغال زنان از دیدگاه فقهی	۲۳
مبحث اول : کار در نگاه اسلام	۲۴
مبحث دوم : ادله جواز اشتغال زنان	۲۷
۱- تقسیم مشاغل در شریعت	۲۷
الف- واجب	۲۷
ب- مستحب	۲۸
ج- مباح	۲۹
د- مکروه و حرام	۲۹
۱- آرایشگری	۲۹
الف- وجوه حرمت در آرایشگری	۳۰
۱- وصل کردن مو به مو	۳۰
۲- بند انداختن صورت ، براق کردن دندان ها و خالکوبی بدن	۳۱
۳- زینت کردن به شیوه ی حرام	۳۲
ب- وجه کراهت در آرایشگری	۳۲
۲- آوازه خوانی (خوانندگی)	۳۳
۳- نوحه خوانی	۳۵
الف- حرمت نوحه خوانی	۳۵
ب- کراهت نوحه خوانی	۳۶
ج- جواز نوحه خوانی	۳۶
۲- اشتغال در آیات	۳۸
۳- اشتغال در روایات	۴۷
۴- اشتغال در سیره نبوی	۵۰
الف- صنایع دستی	۵۱
ب- نخ ریزی و پارچه بافی	۵۱

- ج- دست فروشی ۵۲
- د- آرایشگری ۵۲
- ه- زمامداری ۵۳
- و- بازرگانی ۵۳
- ز- انتظامات ۵۳
- ح- پزشکی ۵۴
- ۵- عقل ۵۴
- ۶- اصل استقلال مالی ۵۵
- الف- مبانی استقلال مالی ۵۵
- ۱- آیات دال بر استقلال اقتصادی زنان ۵۶
- الف- آیات صریح در مالکیت زنان ۵۶
- ۱- ارث ۵۶
- ۲- دستمزد ۵۶
- ب- آیات وجوب پرداخت اموال زنان ۵۷
- ۱- مهر ۵۷
- ۲- مزد شیر ۵۷
- ج- آیات دال بر جواز تصرف ۵۸
- ۱- هبه ۵۸
- ۲- صلح ۵۸
- ۳- وصیت ۵۹
- ۲- روایات دال بر استقلال اقتصادی زنان ۵۹
- ۳- اصل عدم ولایت ۶۱
- ۴- اشتراک در تکلیف ۶۲
- ب- آثار استقلال مالی زنان ۶۲
- ۱- نفی قیمومیت مرد بر اموال همسر ۶۳

- ۲-سهمیم نبون زن در درآمد‌های شوهر..... ۶۵
- مبحث سوم : ادله ممنوعیت اشتغال زنان..... ۶۶
- الف-درآیات..... ۶۶
- ب-در روایات..... ۶۸
- گفتار دوم :بررسی اشتغال زنان در قوانین موضوعه ۷۲
- ۱-اشتغال در قانون اساسی ۷۲
- ۲-اشتغال در قوانین عادی..... ۷۳
- ۳-ضوابط و محدودیت های اشتغال زنان ۷۵
- الف-محدودیت های ناشی از جنسیت ۷۵
- ۱-ممنوعیت قضاوت..... ۷۵
- ۲-محدودیت اشتغال در نیروهای مسلح..... ۷۵
- ب-محدودیت های ناشی از زوجیت..... ۷۶
- ۴-حدود اختیارات زوج..... ۷۶
- الف-ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی..... ۷۶
- ۱-بررسی فقهی ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی..... ۷۷
- ۲-بررسی حقوقی ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی..... ۸۲
- ب-ماده ۱۱۱۷ قانون مدنی..... ۸۳
- ۱-عدم مخالفت با اشتغال زوجه..... ۸۴
- ۲-مخالفت با شغل زوجه..... ۸۵
- الف-مغایرت شغل زوجه با مصالح خانواده..... ۸۵
- ۱-عدم تکلیف زوجه در انجام امور منزل..... ۸۵
- ۲-تکلیف زوجین در تشدید مبانی خانواده و تربیت فرزندان ۸۶
- ۳-عدم مسئولیت زن در تأمین معاش خانواده ۸۶
- ب-تنافی شغل زوجه با حیثیات زوجین..... ۸۶
- ج-ضابطه تشخیص..... ۸۶

- ج- ماده ۱۸ قانون حمایت خانواده ۸۷
- د- آثار مخالفت زوج ۸۷
- ۶- شرط اشتغال زوجة ۸۹
- الف- مفهوم شرط ۸۹
- ب- اشتغال و انواع شرط ۹۰
- مبحث دوم : کنوانسیون رفع هر گونه تبعیض علیه زنان ۹۴
- ۱- تاریخچه کنوانسیون ۹۴
- ۲- اصول کلی حاکم بر کنوانسیون ۹۵
- ۳- اشکالات کنوانسیون ۹۶
- الف- اشکالات کلی کنوانسیون ۹۶
- ب- اشکالات محوری کنوانسیون ۹۷
- ۴- تعارضات کنوانسیون ۹۸
- الف- تعارض با حقوق بشر در نظام مالی خانواده ۹۸
- ب- تعارض با فقه اسلامی ۱۰۰
- ج- تعارض با قانون اساسی ۱۰۳
- ۱- ممنوعیت تصدی مسئولیت رهبری جامعه اسلامی توسط زنان ۱۰۳
- ۲- ممنوعیت تصدی پست ریاست جمهوری برای زنان ۱۰۵
- ۳- ممنوعیت اشتغال زنان به قضاوت ۱۰۸
- ۵- تعریف زن و جایگاه خانواده در کنوانسیون ۱۱۰
- گفتار سوم: نگرش کلی اسلام به کار زنان ۱۱۱
- مبحث اول: خانواده در اسلام ۱۱۲
- مبحث دوم: زن در خانواده ۱۱۲
- مبحث سوم: ارزش کار زنان در خانه ۱۱۳
- نتیجه گیری فصل ۱۱۵

- فصل سوم : نقد و بررسی موارد شبهه در اشتغال زنان ۱۱۸
- گفتار اول : قضاوت زنان ۱۱۹
- مبحث اول : مفهوم و انواع قضاوت ۱۲۰
- مبحث دوم : شروط و صفات قاضی در اسلام ۱۲۱
- الف- شرط اجتهاد قاضی از منظر فقها ۱۲۲
- مبحث سوم : شرط ذکورت قاضی از دیدگاه فقهای اسلام ۱۲۳
- الف- آرای فقهای اهل سنت پیرامون شرط ذکورت قاضی ۱۲۳
- ب- آرای فقهای شیعه پیرامون شرط ذکورت قاضی ۱۲۵
- مبحث چهارم : بررسی دلایل موافقان و مخالفان قضاوت زنان ۱۲۸
- الف- ادله موافقان قضاوت زنان ۱۲۸
- ب- پاسخ به موافقان قضاوت زنان ۱۳۰
- ج- ادله مخالفان قضاوت زنان ۱۳۱
- ۱- دلایل نقلی ۱۳۱
- الف- قرآن ۱۳۱
- ب- روایات ۱۳۸
- ج- اجماع ۱۴۳
- ۲- دلایل عقلی ۱۴۴
- الف- نقصان شهادت زنان ۱۴۴
- ب- سیره ۱۴۶
- ۳- وجوه استحسانی ۱۴۷
- الف- لزوم مستور بودن و عدم اختلاط با مردان ۱۴۷
- ب- ناسازگاری قضاوت با طبیعت و سرشت زن ۱۴۸
- ج- قیاس اولویت ۱۴۸
- ۱- امامت جماعت ۱۴۹

- ۲- حرمت سخن گفتن زنان در جمع مردان ۱۴۹
- ۳- رضایت ولی در ازدواج دختر ۱۵۰
- ۴- اعطای ولایت کودکان به پدر و جد پدری ۱۵۱
- ۴- اصل عملی ۱۵۲
- مبحث پنجم: دیدگاه امام خمینی (ره) در قضاوت زن ۱۵۴
- نتیجه گیری ۱۵۵
- گفتار دوم: ولایت عامه زنان ۱۵۶
- مبحث اول: دلایل مشروعیت ولایت عامه زنان ۱۵۶
- مبحث دوم: دلایل عدم مشروعیت ولایت عامه زنان ۱۵۹
- فصل چهارم: بررسی دیدگاه امام خمینی (ره) درباره زن ۱۶۳**
- گفتار اول: دیدگاه امام خمینی (ره) درباره نقش زن در خانواده ۱۶۵
- مبحث اول: نقش زن در مدیریت خانه از دیدگاه امام (ره) ۱۶۵
- مبحث دوم: اهمیت نقش زن در تربیت فرزندان ۱۶۸
- مبحث سوم: جایگاه زن در گذشته و نقش امام (ره) در بازگشت زنان ۱۷۱
- گفتار دوم: دیدگاه امام خمینی (ره) درباره نقش زن در اجتماع ۱۷۴
- مبحث اول: نقش زن در ارتقاء معنوی جامعه از دیدگاه امام (ره) ۱۷۵
- مبحث دوم: تعلیم و تربیت زنان ۱۷۸
- مبحث سوم: تهذیب و تقوا در زنان ۱۷۹
- مبحث چهارم: نقش زن در فعالیت های اقتصادی از دیدگاه امام (ره) ۱۸۱
- مبحث پنجم: اهمیت کار زن در خانه از دیدگاه امام (ره) ۱۸۴
- مبحث ششم: اهمیت کار زنان در بیرون (اشتغال زنان) از دیدگاه امام (ره) ۱۸۷
- گفتار سوم: الگوی زنان مسلمان از دیدگاه امام (ره) ۱۸۸
- گفتار چهارم: نقش زمان و مکان در اجتهاد امام خمینی (ره) نسبت به اشتغال زنان ۱۹۴
- مبحث اول: اهمیت زمان و مکان در اجتهاد ۱۹۵

مبحث دوم: بررسی دیدگاه‌ها درباره‌ی تأثیر زمان و مکان بر اجتهاد	۱۹۶
مبحث سوم: ادله امکان تغییر بعضی از احکام	۱۹۶
مبحث چهارم: اجتهاد و رابطه حکم و موضوعات	۱۹۷
مبحث پنجم: نظریات امام خمینی (ره) در خصوص احاطه عالم دین نسبت به مسایل زنان	۱۹۸
مبحث ششم: تعامل عنصر زمان و مکان در تغییر نگرش امام (ره) نسبت به زن	۲۰۰
الف- دوران پیش از انقلاب	۲۰۰
ب- دوران انقلاب و پس از آن	۲۰۲
نتیجه گیری	۲۰۵
پیشنهادات	۲۰۹
فهرست منابع	۲۱۱

مقدمه :

خداوند متعال جهان هستی را پدید آورد. از آسمان و زمین ، پرندگان و خزندگان و .... و انسان را در رأس این مخلوقات جای داد تا با به کارگیری نعمت ها و امکانات جهان ، به سمت مقام ربوبی ، طی طریق کند. اما این انسان ، از دو جنس متفاوت زن و مرد است و هر کدام نقش ها و وظایف جداگانه ای دارند. که آگاهی به این وظایف و در نهایت عملکرد صحیح - موجب پیشرفت جامعه بشری و همچنین نیل به سمت هدف غایی و متعالی می گردد.

زن و مرد ، در برنامه خالق هستی ، حکیمانه با هم و به هم پیوند خوردند . ازدواج این دو بر پایه تعالیم الهی ، واحدی را به وجود آورد به نام خانواده و خداوند برای هر کدام نقشی - در این واحد کوچک از جامعه بزرگ - قرار داد. حق و حقوقی برای هر یک مقرر فرمود و آثار و برکات فراوانی بر این پیکره کوچک اما سرنوشت ساز ، مترتب نمود.

خانواده به معنای مهمترین رکن جامعه است که دو انسان با نقش های متفاوت - زن و مرد - در آن به هم می رسند و هر یک مسئولیت های خود را به عهده می گیرند تا ارزشها ، شخصیت و تعالی نوع بشر را استمرار بخشند ، تا انسان ها در این سنگر کوچک به حل مشکلات زندگی بپردازند و در دامان آن به کمال برسند.

خانواده ، کلمه طیبه است که خاصیت آن تراوش مرتب برکت و نیکی به پیرامون خود است . اصل آن در زمین و ثابت است اما شاخ و برگ برکات آن در آسمان هاست و جامعه بشری مرتب از برکات آن ، فراوان ، بهره می برد . خانواده سلول اصلی پیکره اجتماع است که سلامت آن به معنای سالم بودن و با نشاط بودن تمامی جامعه است . خانواده ، محل تربیت انسان های بزرگ است.

اینهاست ، تعریف درست و جایگاه والای خانواده ، وزن بیش از مرد در ساخت و حفظ این بنای شامخ و ارجمند نقش دارد. کارکردهای زن در خانه و خانواده ، با این تعریف است که نقشی استثنائی پیدا می کند که با هیچ نقش دیگری قابل مقایسه نیست. زن در خانه ، در کار ساختن انسان ها ، انتقال فرهنگ و ایمان و باورهای انسانی و دینی و سالم سازی جامعه و آرامش مردان است .

آیا این نقش کوچک و کمی است تا برای بزرگ و زیاد کردن آن به کارکردهای دیگری متوجه و متوسل شود؟

امروزه عوامل مختلفی استحکام خانواده ها را در معرض خطر قرار داده است که یکی از آنها اشتغال گسترده و بعضاً غیر ضرور بسیاری از مادران و در نتیجه کاهش امکان نظارت بر فرزندان و رسیدگی به تربیت آنها است.

موضوع اشتغال زن در خارج از خانه یکی از مسائل مورد بحث در محافل علمی و اجتماعی است که از نیمه دوم قرن بیستم به طور جدی مطرح و اظهار نظرهای مختلف و متفاوتی درباره آن صورت گرفته است. موضوع بحث اینکه آیا زن بهتر است تنها در خانه سنگر گرفته و فقط به وظایف خطیر چندی در محدوده خانه و خانواده اکتفا کند و با گرم نگه داشتن کانون خانواده (مخصوصاً تربیت فرزندان) زیر بنای جامعه را استحکام بخشد و به اتکاء روح انسان دوستی خود و مهر و عاطفه فطری اولیه اش از متلاشی شدن خانواده که منجر به از هم پاشیدگی جوامع می گردد) جلوگیری نماید یا اینکه در میداین مختلف اشتغال دو شادوش مردان حضور فعال داشته باشد؛ سابقه طولانی دارد و از آنجا که انتخاب هر یک از این دو راه تأثیرات مهم و مستقیم متفاوتی در سرنوشت افراد و اجتماع دارد، مسلم است که محتاج تأمل و تعمق بیشتری است و به این سادگی و از روی خوش بینی بی جا یا تعصبات جاهلانه و ناآگاهانه نمی شود یکی از دو راه را انتخاب و پیشنهاد کرد.

الف) بیان مسئله :

بحث پیرامون اشتغال زنان در اسلام ابعاد گسترده ای دارد و عموماً مشکلاتی که در این بحث وجود دارد از این جا ناشی می شود که دستورات دینی، مربوط به جامعه کاملاً اسلامی با همه ویژگی های فردی و جمعی اش است در حالیکه جامعه ی فعلی ما از هر جهت اسلامی نیست و انطباق آن دستورات با این جامعه بطور کامل ممکن نیست. هیچ کس در توانایی ها و خدمات ارزشمند زنان در جامعه و تاریخ شک ندارد. آنها در برخی از صحنه ها حتی از مردان نیز جلوتر هستند، ولی بی ارزش کردن و بها ندادن به امور خانواده و تربیت فرزندان و کشاندن زنان به جامعه و محول کردن کارها و مشاغلی که بر عهده مردان است، آن هم با دستمزدهای ناچیز، واقعاً نوعی تجاوز به

حقوق زنان و بیگاری کشیدن از آنان است که مفسد و لطمات جبران ناپذیری را به خود زنان و به جامعه و به کانون خانواده ها وارد می سازد.

در حالیکه یکی از مهمترین نقش های زن ، نقشی است که در خانواده ایفا می کند. حال با توجه به این مهم ، جای این سؤال است که آیا اشتغال زنان مزاحم حقوق ناشی از رابطه زوجیت و مادر بودن است یا خیر؟

در این تحقیق سعی بر آن است که ابعاد این مسئله را بررسی نمائیم و به این سؤال اساسی پاسخ دهیم که دیدگاه اسلام بویژه دیدگاه امام خمینی (ره) درباره اشتغال زنان با توجه به وضعیت کنونی جامعه ما چیست؟

ب) ضرورت و اهمیت موضوع :

انقلاب صنعتی و پدید آمدن جوامع شهری و لوازم خاص آنها موجب شد بحث «کار زنان» در صدر مباحث اجتماعی ، سیاسی ، اخلاقی و حقوقی قرار گیرد ؛ زیرا انقلاب در صنعت و گسترش کارخانجات صنعتی ، سرمایه داران و صاحبان صنایع را بر آن داشت تا به هر نحو که شده از نیروی کار ارزان زنان در جهت سود و منافع خود استفاده کنند. از این رو ، تلاش کردند به نام «آزادی» و «حق کار زنان» ، با شیوه های گوناگون ، زنان را به سوی بازار کار سوق دهند. پس در واقع ، نیاز سرمایه داران و صاحبان کارخانه های صنعتی موجب شد از شعار «آزادی» و «حق کار زنان» تبلیغ و طرف داری کنند. از سویی دیگر ، پیش از انقلاب صنعتی ، زن به راحتی بین وظایف مادری و اشتغال جمع می کرد و غالباً تعارضی در ایفای نقش های گوناگون زن بروز نمی کرد. اما در حال حاضر ، غالباً این امکان وجود ندارد که بین نقش های گوناگون زنان در خانه و بیرون از منزل جمع گردد ؛ زیرا بین وظایف مادری و کار در بیرون ، در بیشتر موارد ، مغایرت وجود دارد. در جوامع صنعتی و غربی ، توجه یک جانبه به اشتغال زنان ، پیامدهای نامطلوب و غیر قابل جبرانی به بار آورده است . از هم پاشیدگی خانواده ، انحرافات اخلاقی ، سوء تربیت فرزندان و مانند آن از کم ترین پیامدهای کار زنان به سبک و سیاق غربی آن است . اما در مقابل ، حاکمیت نسبی ارزش های اخلاقی و حقوقی اسلام در جوامع اسلامی ، از پیامدهای ناگوار ار زنان از نوع غربی آن ، تا حدی جلوگیری نموده است. از این رو ، شفاف سازی و تبیین مقررات و هنجارهای فقیه ، اخلاقی و